

Terezínská iniciativa 118

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

listopad 2023

Foto: Matěj Stránský

Společně pro Izrael

Petr Fiala: Česko bude hlasem Izraele v Evropě

Staroměstské náměstí – 1. listopadu

Více na 8. straně

Sněm Terezínské iniciativy se konal 24. 10. 2023

Tamara Pavlíčková, foto ze sněmu Radim Nytl

Terezínská iniciativa má v současnosti 245 členů, v České republice 213, z toho je 106 z první a 107 z druhé a dalších generací. Sněm se letos sešel opět ve velkém zasedacím sále ŽOP. Na sněmu bylo 42 lidí – členů TI i hostů.

Program letošního sněmu:

Michal Stránský přivítal všechny členy Terezínské iniciativy a milé hosty, a zvláště pak velvyslance SRN v ČR pana Andrease Künne a paní Katrin Bock, ředitele Památníku Terezín paní Jana Roubínka, ředitelku ŽM v Praze paní Pavlu Niklovou, tajemníka FŽO pana Michaela Pelíška, předsedu ŽOP pana Feru Bányai a vrchního pražského rabína pana Davida Petera.

O milý začátek sněmu se zasloužily Zuzana Wirthová a Karolína Vančurová z hudebního tria Neshama, které zahrály a zazpívaly 3 písně v jidiš. Společně si pobrukovali i mnozí přítomní.

Poté velvyslanec SRN v ČR pan Andreas Künne ve svém projevu vyjádřil potěšení z aktivit TI, zejména pochvalně vyzdvihl důležitost databáze členů a knihovny, v níž se uchovávají důležité informace i pro další generace. Těší se na další spolupráci s Terezínskou iniciativou.

Zprávu představenstva Terezínské iniciativy o činnosti TI v minulém roce (za období od minulého sněmu do současnosti) předložil předseda TI Michal Stránský, zprávu hospodáře přednesla Tamara Pavlíčková a zprávu revizní komise přečetla členka představenstva TI Olga Kolárová. (Tyto zprávy jsou otištěny samostatně v plném znění na dalších stránkách tohoto čísla.)

Následovala diskuse, již se zúčastnilo 12 diskutujících.

1) Zuzana Wirthová upozornila na finanční sbírku SOS Izrael, určenou na podporu kibucu Kfar Aza. V současné době má v hodnotu půl milionu Kč.

2) Vilém Janouch si opět stěžoval na nezájem ředitelů a učitelů škol v libereckém kraji o besedy na téma holocaustu a upozornil na fakt, že na besedách není zájem o téma souvisejícího s legionáři.

3) Michaela Vidláková upozornila na fakt, že byla již zveřejněna jména lidí unesených a vězněných v Gaze Hamásem. Dále připomněla shromáždění na podporu Izraele, které se koná dne 1. 11. na Staroměstském náměstí. Též vyjádřila prospěšnost programu Zmizelí sousedé a přání, aby tento program dále pokračoval.

4) Eva Benešová (z první generace) hovořila o snímku Nenastoupili – je to animovaný film o její rodině v různých světových jazycích, nyní se promítá v Portugalsku.

Karolína Vančurová a Zuzana Wirthová – Neshama

Andreas Künne, velvyslanec SRN

Zuzana Wirthová

Dále připomněla výstavu Židé v boji a odboji, vernisáž byla v knihovně v Horních Počernicích. (Více o vernisáži výstavy v tomto čísle časopisu na 24. straně.)

5) Zuzana Pavlovská ze ŽMP informovala o besedách, vzdělávacích programech a výstavách pořádaných ŽMP.

6) Jan Roubínek reagoval zejména na výše zmíněný *nezájem škol o holocaust*, a naopak zdůraznil, že zájem je obrovský, každý rok přijíždí do Terezína 6–7 tisíc studentů. Zmínil ovšem fakt, že je nutné najít jiný způsob (obsah) spolupráce s 2. generací, a to především v souvislosti s přirozeným odchodem přeživších. Zdůraznil také nutnost informovanosti mladé generace, aby rezistence proti násilí nakonec nezvítězila.

7) Zuzana Pavlovská (ŽMP) připomněla pořádání seminářů v ŽMP a velký zájem pedagogů. Počty zájemců převyšují kapacitu, kterou je schopno Oddělení pro vzdělání a kulturu ŽMP zajistit.

8) Tomáš Kraus se představil jako nový ředitel ITI, hovořil o turbulentní situaci před dvěma roky a o uklidnění rozbrojů po odchodu pí Terezy Štěpkové. Vyzdvihl především dobrou spolupráci s ŽMP, zejména v souvislosti s databází obětí a nastoupení správné cesty.

9) Zuzana Peterová reagovala na nutnost zapojení 2. generace do besed ve školách, informovala o faktu, že s dcerou Anky Hyndrákové, Alenou Lehovcovou, navštěvují školy a besedují se žáky nejen o holocaustu, ale i o 50. letech minulého století.

10) Linda Bolard dává k zamyšlení sepsat společný dopis na podporu Izraele.

11) Michael Pelíšek se připojil k podpoře Izraele dne 1. 11. na Staroměstském náměstí (viz bod 3).

12) Daniela Příkrylová informovala o plánovaném zájezdu TI do Izraele v dubnu 2024, který se však uskuteční pouze bude-li bezpečnostní situace v Izraeli příznivá.

13) Tamara Pavlíčková zmínila úžasnou besedu s Irenou Kalhousovou a Jakubem Szantó v přeplněné Městské knihovně předešlého večera a její prospěšnost zejména pro přítomnou mladou generaci.

Na závěr přečetla Michaela Vidláková návrh Usnesení ze sněmu. Michal Stránský dal hlasovat a Usnesení bylo jednomyslně schváleno.

Účastníci sněmu si poté rádi pochutnali na obložených chlebičkách, jablčném závinu i kávě či čaji a mnoho účastníků i po skončení programu využilo možnost si navzájem popovídat a vyměnit názory. Mezi jiným pan Jan Roubínek vyzývá, abychom mluvili s okolím a přiblížili tak všem zájemcům současnou situaci v Izraeli.

Také se představili Linda Bolard a Andrej Dan Bárdoš jako zájemci o členství v TI.

Vilém Janouch

Michaela Vidláková

Eva Benešová

Zuzana Pavlovská

Jan Roubínek

Tomáš Kraus

Zuzana Peterová

Linda Bolard

Michael Pelíšek

Daniela Příkladová

Minutou ticha jsme uctili památku zemřelých od minulého sněmu

Andrej Dan Bárdoš

ZPRÁVA PŘEDSEDNICTVA TEREZÍNSKÉ INICIATIVY: OD MINULÉHO SNĚMU K TOMU DNEŠNÍMU

Michal Stránský, předseda TI

Letos, stejně jako v loňském roce, se scházíme v této místnosti na Židovské radnici. Důvodem je, že, každým rokem se zmenšující účast našich členů. Proto nám stačí menší místnost. Je to především dáno přirozeným během života. Členů první generace ubývá, a další generace často patří mezi ještě zaměstnané. A to je pravděpodobně i důvodem jejich neúčasti na sněmu.

Přesto všechno však Terezínská iniciativa i nadále plní úkoly, které si dali zakladatelé. A to pořád s neztenčenou mírou.

Od minulého sněmu k dnešnímu dni nás navždy opustila řada našich členů, takže prosím, uctěme jejich památku minutou ticha.

ZAJIŠŤUJEME ŠKOLNÍ MLÁDEŽI NÁVŠTĚVU PAMÁTNÍKU TEREZÍN.

Mezi naše hlavní činnosti stále patří zajišťování školní mládeži návštěvu Památníku Terezín. Trochu mě vždycky zarazí, že bez finančního krytí Terezínskou iniciativou, by zřejmě žáci a zejména studenti do Terezína nejezdili. Zájem škol enormně narostl teprve po tom, co jsme začali stoprocentně proplácet cestovní výlohy škol. Prostřednictvím těchto exkurzí se mohou mladí lidé seznamovat s poměrně nedávnými historickými skutečnostmi, které jsou natolik tragické, že by měly být velmi důrazným mementem. Stále jsem však přesvědčen, že suplujeme úlohu škol, že suplujeme úlohu Ministerstva školství. Především by to měl být jejich úkol a je smutné, že to zřejmě za důležitou součást moderních dějin nepovažují.

Snažíme se touto cestou poukázat na neustále živý rasismus, antisemitismus, náboženskou nesnášenlivost, ale i další projevy xenofobie, která je, nejen v české společnosti, stále přítomna.

Během roku posíláme do Terezína přibližně 60–70 škol, což představuje asi 2500 žáků a studentů. Od ledna 2023 do června 2023 (tedy za 1. pololetí letošního roku) jsme proplatili zájezdy do Terezína 1200 studentům a žákům z 31 školy. Finanční prostředky jsou zajišťovány dotacemi, které získáváme především od Nadačního fondu obětem holocaustu a od Ministerstva školství.

OD MINULÉHO SNĚMU DO DNEŠKA

Koncem října minulého roku jsme se sešli na pravidelném výročním sněmu. Ještě v říjnu se konala ve Švandově divadle v Praze premiéra představení Kabaret Winton, na níž byl pozván předseda TI.

V listopadu 2022 pořádal festival Věčná naděje v divadle Minor představení „...a bolelo nebe“. Také tady byla přítomna zástupkyně předsednictva Terezínské iniciativy.

V lednu 2023 tradičně pořádala Federace židovských obcí spolu s Nadačním fondem obětem holocaustu a samozřejmě ve spolupráci s Kanceláří Senátu Parlamentu České republiky Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Této akce se zúčastnili členové Terezínské

Michal Stránský

iniciativy. A to nejen v auditoriu, ale také za mikrofonem. Vzpomínkový den proběhl také na Ministerstvu zahraničních věcí, jehož se zúčastnila členka předsednictva TI.

V únoru pokračoval projekt Musica non grata ve Státní opeře Národního divadla premiérou Zemlinského opery Šaty dělají člověka. Také této slavnostní události byl přítomen zástupce Terezínské iniciativy. V únoru zaznělo po osmdesáti letech v pražském kostele sv. Šimona a Judy Verdiho Requiem v historickém provedení terezínského ghetta z roku 1943. Také této události se zúčastnili členové Terezínské iniciativy. Terezínská iniciativa vydatně podporuje festival Věčná naděje zejména v oblasti PR a propagace. V dubnu skončil pátý ročník festivalu Věčná naděje a na něj plynule navázal šestý.

V únoru pořádal Český výbor Židovského národního fondu slavnostní večer na půdě Ministerstva zahraničních věcí pod názvem Společná budoucnost, jehož se zúčastnili také členové TI.

Ještě v únoru obdržel Vojtěch Blodig Řád čestné legie, který převzal z rukou francouzského velvyslance a na tuto slavnostní událost pozval předsedu TI.

V březnu jsme tryznou za terezínský rodinný tábor v Pinkasově synagoze vzpomněli na tragickou událost před

79 roky. Šest svíček za šest milionů židovských obětí zapálila pravnučka přeživších, žákyně Lauderových škol, a věkem už čtvrtá generace. Hlavní projev přednesla profesorka Helena Illnerová, která vzpomínala na tatínka a na celou rodinu. Tryzny se zúčastnily, k naší upřímné radosti, tři zástupkyně zahraničních velvyslanectví v České republice – Státu Izrael, Spolkové republiky Německo a Rakouské republiky.

V dubnu se členové Tereziánské iniciativy zúčastnili pravidelné veřejné akce Kulturou proti antisemitismu, která následovala po pochodu Všichni jsme lidi. Letos už po dvacáté jsme pochodovali z Malého náměstí v Praze do Valdštejnské zahrady, v níž se opět konalo odpoledne Kulturou proti antisemitismu. Bez účasti členů Tereziánské iniciativy by se snad toto odpoledne ani nemohlo konat.

Na duben také připadla připomínka hrdinného povstání ve varšavském ghettu – Jom ha-Šoa ve ha-gvura. Připomínali jsme si tento památný den v Pinkasově synagoze, v Tereziánské, na náměstí Jiřího z Poděbrad v Praze a na dalších třicetadvaceti místech v ČR. Jména obětí četli také členové TI. Při této příležitosti uspořádal Polský institut v Praze promítání filmu Zygielbojmovy smrt a o den později slavnostní koncert nazvaný Warsze v prostorách polského velvyslanectví. Ani tady nechyběl delegát předsednictva TI.

Třetí neděle v květnu jsme si v Tereziánské už po šestasedmdesáté připomínali více než 155 tisíc lidí, kteří prošli tereziánským ghettom. Letošní Tereziánské tryzny se zúčastnil i nově zvolený prezident České republiky a mezi hosty samozřejmě nechyběli členové TI. A ti, co převážně ze zdravotních důvodů, nebyli v Tereziánské fyzicky, sledovali tryznu na televizní obrazovce.

V červnu se na německém velvyslanectví a také v Tereziánské oslavovalo dvacetileté trvání ASF (Aktion Sühnezeichen Friedensdienste). Opět za účasti zástupce PTI.

V Tereziánské byly slavnostně vyhlášeny výsledky každoroční literární a výtvarné soutěže. Ceny Erika Poláka předával vítězům předseda Tereziánské iniciativy a krátce ke studentům promluvila i přeživší členka předsednictva TI.

Do Státní opery se po více jak sto letech vrátily monumentální Písně z Gurre. Jedné z premiér se také zúčastnil zástupce předsednictva Tereziánské iniciativy.

V srpnu se konal závěrečný koncert sezony 2022–2023 Hudební akademie Tereziánské na Velvyslanectví SRN v Lobkovickém paláci v Praze. Projekt Musica non grata se rozloučil se svými posluchači koncertním provedením operety Vesnická hraběnka od Rachel Danzinger von Embden. Ani tady nechyběl zástupce Tereziánské iniciativy.

O několik dnů později proběhla na německém velvyslanectví v Praze Vzpomínka na Felixe Kolmera. Slavnostního odpoledne se mimo řady dalších účastnili i dva členové předsednictva Tereziánské iniciativy. Předseda TI přednesl i kaleidoskop svých soukromých vzpomínek na F. K.

V září se v Brně konal již druhý ročník ŠtetlFestu, jehož se, mimo jiných, zúčastnila také členka předsednictva TI, která žije v Brně.

V září se v Tereziánské konala tryzna Kever Avot a po ní i slavnostní koncert NeoKlasik orchestru ve spolupráci s Neues musikalisches Forum Dresden. Koncert se konal pod záštitou Památníku Tereziánské, Českého osvětivského výboru a Tereziánské iniciativy k 80. výročí deportace zářijového transportu do tzv. tereziánského rodinného tábora v Auschwitz-Birkenau.

Členskou základnu Tereziánské iniciativy dnes tvoří 245 členů. V České republice žije 213 členů, v Evropě 17 a v zámorí 15. V České republice žije 106 členů první generace a 107 druhé a dalších.

Avšak i navzdory ubývajícimu počtu přímých pamětníků holocaustu vyvíjí Tereziánská iniciativa bohatou činnost, a tak usilovně pokračuje ve svém hlavním programu – připomínat šoa a snažit se, zejména výchovou mládeže, aby se podobné hrůzy v dějinách již nikdy neopakovaly.

Stále vydáváme časopis, na jehož stránkách informujeme naše členy o všem, co by je mohlo zajímat a co spadá do oblasti našeho zájmu. Redakční rada se schází před vydáním každého čísla. A když se nesejde fyzicky, jsme v telefonickém a e-mailovém spojení.

Účastníci sněmu

Hosté sněmu

ZPRÁVA O HOSPODAŘENÍ TI V ROCE 2022

Tamara Pavlíčková, hospodářka TI

Na naši hlavní činnost, tj. podporu zájezdů českých studentů a žáků do Památníku Terezín, se nám v r. 2022 podařilo získat snížený grant v hodnotě 500 tis. Kč od Ministerstva školství, dotaci od Nadačního fondu obětem holocaustu, která byla oproti minulým letům taktéž nižší a činila 400 tis. Kč, a dále příspěvek od FŽO. Od ŽOP jsme v r. 2022 podporu nezískali.

Náklady na dopravu zájezdů českých škol do Památníku Terezín v roce 2022 byly do té doby nejvyšší a činily 1.073 tis. Kč. Běžné náklady Terezínské iniciativy činily 606,5 tis. Kč – což je o 35 tis. Kč nižší oproti rozpočtu.

Celkové náklady za r. 2022 činily 1.680 tis. Kč.

Celkové výnosy v roce 2022 činily 1.050 tis. Kč, z toho (v tis. Kč):

Dotace na vzdělání NFOH	400
Dotace na vzdělání MŠMT	500
Přijaté příspěvky soukromé osoby	110
Přijaté příspěvky organizace (FŽO)	40

Hospodaření roku 2022 skončilo ztrátou 630 tis. Kč.

Celkový přehled o hospodářském výsledku TI za rok 2022 uvádí následující tabulka:

Tamara Pavlíčková

Název položky	Skutečnost Kč
Úroky termín. účet	275
Přijaté příspěvky	149 448
Provozní dotace	900 000
Celkem výnosy	1 049 723
Spotřebované nákupy a služby	-464 054
Osobní náklady	-107 658
Doprava školy	-1 073 351
Ostatní náklady	- 34 796
Celkem náklady	-1 679 859
Hospodářský výsledek – ztráta	-630 136

ZPRÁVA O KONTROLE REVIZNÍ KOMISE TEREZÍNSKÉ INICIATIVY ZA ROK 2022

Kateřina Bígllová, vedoucí revizní komise TI, ve spolupráci s Judis Urbanovou a Irenou Maclovou, zprávu na sněmu přečetla Olga Kolárová

V souladu se stanovami Terezínské iniciativy (dále TI) se revizní komise TI sešla ke kontrole dvakrát.

Tajemnice TI Daniela Příkrylová předložila k revizi všechny účetní doklady a související záznamy 28. 2. 2023. Judis Urbanová, Irena Maclová a Kateřina Bígllová zkontrolovaly předloženou dokumentaci včetně pokladní knihy. Veškerou dokumentaci shledaly v naprostém pořádku.

Při další kontrole 11. 10. 2023 členky revizní komise TI konstatovaly, že všechny účetní doklady a související záznamy včetně účetní závěrky vyhotovené Danielou Příkrylovou jsou ve shodě.

MŠMT podpořilo v r. 2022 Terezínskou iniciativu grantem 500 000 Kč. Od NFOH dostala Terezínská iniciativa 400 000 Kč. Veškeré dotace byly Terezínskou iniciativou řádně využity na dopravu školních výprav do Památníku Terezín.

Revizní komise s uspokojením shledala, že všechny předložené doklady byly v souladu se stavem účetnictví k 31. 12.

Olga Kolárová

2022 a odpovídají údajům v účetní knize a účetní závěrce za r. 2022.

Členky Revizní komise TI se shodly, že veškerá dokumentace byla patřičně vedena a je v naprostém pořádku.

Na závěr sněmu přečetla Michaela Vidláková návrh usnesení, který byl jednomyslně přijat.

Usnesení sněmu Terezínské iniciativy konaného dne 24. 10. 2023:

1/ Účastníci sněmu vyslechli předložené zprávy a souhlasí s nimi. Jde o:

- a) zprávu o činnosti PTI v době od předchozího sněmu TI, jak ji sepsal a přečetl předseda TI Michal Stránský,
- b) zprávu o hospodaření TI v r. 2022, kterou vypracovala hospodářka TI Tamara Pavličková,
- c) zprávu revizní komise TI o 2 provedených kontrolách účtů a dokladů, kterou vypracovala předsedkyně RK Kateřina Bígllová a v pověření RK přečetla Olga Kolárová.

2/ Během roku ani z nynější diskuse nevzešly žádné další podněty, o nichž by sněm TI měl rozhodnout.

3/ Účastníci sněmu žádají, aby TI vydala veřejně prohlášení vyjadřující jednoznačnou podporu Izraele v jeho boji proti teroristickým útokům Hamásu a Hizballáhu.

Usnesení bylo přítomnými členy TI hlasováním jednomyslně schváleno. Plné znění zpráv je zveřejněno na předchozích stránkách časopisu.

Společně pro Izrael

mistran, foto Matěj Stránský

Federace židovských obcí uspořádala ve středu 1. listopadu odpoledne veřejné shromáždění na podporu Státu Izrael. Shromáždění proběhlo v Praze na Staroměstském náměstí za značné účasti veřejnosti. Společným vyjádřením podpory Státu Izrael připomenulo bezprecedentní vraždění civilních obyvatel Hamásem. Shromáždění připomínalo unesená rukojmí, mezi nimiž jsou i předškolní děti, a žádalo jejich okamžité propuštění. A dále upozornilo na narůstající projevy antisemitismu ve světě.

Na úvod zazněla česká a izraelská hymna. Celý program moderovala Ester Janečková. Za mikrofonem se pak střídali Petr Papoušek, předseda FŽO, který shromáždění zahájil, Petr Fiala, český premiér, který řekl, že „Izrael nezbytně potřebuje přátele a Česko bude pro Izraelce jejich hlasem v Evropě“, Klára Šimáčková Laurenčíková, vládní zmocněnkyně pro lidská práva, Anna Azari, velvyslankyně Státu Izrael, která svůj projev a poděkování za podporu přednesla v češtině, Jan Hřebejk, režisér, Emma Günsberger, předsedkyně České unie židovské mládeže, Omer Tal, který přednesl modlitbu za mír ve Státě Izrael, a další. Na závěr se pomodlil Karol E. Sidon, vrchní zemský rabín.

Prohlášení předsednictva Terezínské iniciativy

V sobotu 7. října 2023 byl Izrael napaden teroristickým hnutím Hamás. Ozbrojení agresori přepadli izraelské území a jeho obyvatele, aby je brutálně vraždili, rabovali a zapalovali jejich domy. Do Pásma Gazy násilím odvěkli civilní obyvatele Izraele a stále je drží jako rukojmí. Od holocaustu ještě nikdy nikdo nezabil v jednom dni větší počet Židů.

Terezínská iniciativa jako spolek založený před více než třiceti lety přeživšími Terezín a další koncentrační tábory dnes stojí plně za Izraelem a odsuzuje barbarské chování Hamásu.

Řada členů Terezínské iniciativy má v Izraeli příbuzné, přátele a kamarády. O to víc prožíváme současnou bezprecedentní situaci.

28. 10. 2023

Předsednictvo Terezínské iniciativy

TATÍNKU!

Jeden můj pravnouček se jmenuje po Tobě, Táto. Blondáček s modrejma očima.

Letošní, nebývale nádherný indiánský podzim mě omámil. Seděl jsem na lavičce před domkem a neskromně jsem zatoužil Tě vyhledat. Uvěřil jsem, že las-kavá a vonící noc, černá a hluboká, tady začíná, a končí u Tebe. Oslnivá zář cou-vajícího měsíce a lehký vánek, osedlaný časem, mě tichounce a něžně zanesl na můj první skautský tábor. Na noční hlíd-ku v zachumlané dece. Zaslechl jsem ševel z ukrytých hnízd spících ptáků, zavrzání myšek loudících zbytky chleba z pozdní večeře, oči s jistotou rozezná-ovaly a obdivovaly vzdálená stromořadí. Zavoněla čistá vůně ranního deště. Všechny smysly zanedbané únavou let se hlásily. Zachtělo se mi – a nešlo zabránit touze – ulehnout pod širákem s očima do posledního bdění upřenýma k nebi – do nekonečna. Srdce se ozvalo: „Ano, mám důvod bít.“ Letěl jsem, Táto. Chtěl jsem být s Tebou a všechno Ti říct. V té neko-nečné chvíli okouzlení jsem věděl, že mě vidíš a chceš se zeptat, co bylo tady bez Tebe, když jsi tak brzo odešel. Už jsem měl nakročeno na trávník, do zahrádky, ale zalekl jsem se, že se probudím zmlá-cený a polámaný, že mě ranní chodci přes plot uvidí a pomyslí si, že jsem ožralej podivnej dědek a je mi 87 let. Tak jsem seděl. Vzácná životodárná síla mi vtékala do tepen a žil. A nic nebolelo. Vzácnost! Děkoval jsem za zázrak, za víru, že jsem byl, Táto, s Tebou. S Tebou, kterého jsem viděl naposledy, když mi byly dva roky. Pak jsem usnul.

Potřebuju Tě, Táto. Někdy je mi moc ouzko a Ty tady nejsi na rozumný „mužský“ slova. Pokusím se Tě najít i ve vzpomínkách blízkých.

Ty jsi se narodil v roce 1882. Deva-tenácté století. Já ve století dvacátém. Teď už je o století víc. Tak hluboce ko-řeníme. Tři sta let!

Několik zanedbatelných let před Tvým narozením napsal geniální Karel Hynek Mácha Máj. Věřím tomu, že Tvo-je budoucí maminka, které bylo něco ko-lem dvaceti, propadla kouzlu básně, že jsi možná počat, když hrdliččin zval ku lás-ce hlas, že i proto jsi dostal jméno hrdiny. Vilém. Vilém. Tvůj pra, pra vnouček je tady vlastně za Tebe. Tatínku Viléme.

Těsně před tou děsnou nelidskou válkou, která zabila tisíce tatínků, jsme byli s mámou v cirkuse. Cvičená zvířát-ka mě nebavila, chtěl jsem domů. A ná-hle obrat. Dva clowni. Jeden nesl kuši a druhý červené jablko. Střelec postavil kolegu doprostřed manéže, na hlavu po-sadil jablíčko, otočil se, poodešel a chtěl jablko z hlavy clowna sestřelit. Sotva se otočil, popadl chytrák jablíčko, kus ukousl a rychle vrátil na hlavu. Stře-lec zklamaně popošel, jablko pootočil a znovu kráčel na střelnou čáru. Celé se to opakovalo. Mlsný chytrák využil ne-pozornosti střelce a ukousl další kousek. Potřetí, když už rozzlobený ostrostřelec chtěl zamířit, nebylo kam. Jablko bylo snědeno. Neúspěšný střelec v zeleném tyroláckém kabátku rozpačitě poklepal na svoji hrud: „Vilém Tell,“ a ukázal na kolegu „A Viléma Telete syn!“ Otec v záchvatu smíchu radostně na celé šapi-tó volal: „Ty jsi, chlapečku, Viléma tele-te syn!“ Štěstím ozářený tatínek s milo-vanou ženou a dvouletým chlapečkem. Moje jediná vzpomínka na štěstí. „Ty jsi, Honzíku, Viléma telete syn!“

Městečko, ve kterém jsme žili, v uli-ci Dr. Emila Holuba, afrického cestova-tele, bylo plno ptačích jmen. Čížkovi, Strnadovi, Vrabčovi, Kosovi, Špačko-vi... Maminka „děvčatům ve zpěvu“ říkala: „Jsem ráda, že jsme ptáci nej-větší.“ Byl mír. Skvělé botičky našich ševců se prodávaly. Slavnostní pokoj s mahagonovým nábytkem, perský ko-berec posetý orientálním kvítím, tátova knihovna, lustr plný skleněného ovoce, brácha Pavel, prý „celý táta“, a já.

Na návštěvu přijížděli obchodní cestující: „Pane inženýre, v Německu se dějou podivný věci. Antisionismus, antisemitismus, anti...anti...židi prý za všechno můžou. Chystají drastické zá-kony. Drancují obchody, nenávidí!!!“

„Prosím vás, nepropadejte pani-ce. Já Němce znám. Studoval jsem v Darmstadtu, žil léta na univerzitě, hrával se spolužáky na piano. Goethe, Schiller, Beethoven. Óda na radost. Ne-dejte na křiklouny!“ upokojoval hosty i vyplašenou maminku tatínek. Sedl si k pianu a hrál kousky z Mozarta. Kou-zelná flétna. Norimberské zákony!!!

Mnichov. Zrada. Zábor hranic. Ohryzaná republika. Táta obchodoval s pohraničím. Zásilky neprodaných bot! Nemohl splácet za kůže. Byl na dně.

Dorůstající bratr Pavel byl náhle v ne-bezpečí koncentráku. Zoufalý, milující tatínek byl sám. Městečko se odcizilo. Po vrzajících schodech už cizího domu šel na půdu. Do nejvzdálenějšího kouta nad fabrickou, ve škvírách střešních ta-šek viděl světlo... a už se nevrátil.

Dražba pod německou správou. Všechno padlo na dluhy. Zbyla tátova knihovna. Tolstoj, Dostojevský, dějiny světového malířství, Faust, Hamlet, Máj.

Mezi těmi řádky leží celý život. A Ty tady nejsi. Když mě smutná ma-minka po čase odtajnila, jak to všechno bylo, prosila mě a zavazovala: „Měla jsem s tátou nádherný život, milovala jsem ho a on miloval nás. Znal jenom asi deset židovských slov. Niksmó-chr, nebochant, plajte. Prosím Tě, za-pomeň! Nad slušnými lidmi se vznáší kletba. Podivná, obludná, nekonečná!“ Můj statečný Tatínku, bolí mě srdce.

Kdo srdci takému útěchy jaké dá?

Bez konce láska je! – Zklamánat láska má!

Tisíciletá zrůdná nenávist vraždí muže, ženy, řeže hlavy dětem. Vraž-dění nevinátek. Bože! Táto, proč jsi mě opustil?!

Je pozdní večer...

Zve ku lásce hlas

Hynku – Viléme – Jarmilo!

Kde jste, lidi? Viléme, Viléme, blondatý chlapečku, kde jsi?

BOJÍM SE O TEBE.

*V půli října 2023 Jan Kačer
foto archiv J. K.*

Tradiční položení kytice na Novém židovském hřbitově v Praze

Text i foto na této dvoustraně: Michal Stránský

Markéta Ceplová

V pondělí 16. října se sešla delegace členů Terezínské iniciativy u kamene lodžských na Novém židovském hřbitově na pražských Vinohradech. Tentokrát květinu položila Markéta Ceplová, členka Terezínské iniciativy, a to už třetí generace. Jsem velmi rád, že tuto každoroční tradici stále udržujeme, a proto jsem také na závěr všem přítomným poděkoval za účast:

„Je to pořád nesmírně důležité připomínat si zahájení transportů, jako je vůbec důležité si některé události stále

připomínat. Sami sobě, ale i všem ostatním. Nikdo jiný to nikdy za nás nebude dělat.“

Letos je to 82 let od prvního transportu do Lodže a následných odsunů do ghetta v Terezíně.

Po položení květin jsme chvilku zůstali, a pak jsme tramvají odjeli ke zdi hotelu Mama Shelter v Holešovicích.

Položení kytice u pamětní desky na zdi holešovického hotelu

V 15.30 jsme položili, lépe řečeno Daniela Prikrylová zavěsila květinu (mimořádně velmi a mimořádně hezkou) na pamětní desku, která připomíná všem to, co se v těsné blízkosti (v místech bývalého Radiotrhu) událo v roce 1941 a v dalších letech. Tentokrát jsme předem pozvali k tomuto pietnímu aktu i vedení hotelu Mama Shelter, na jehož zdi se pamětní deska nachází.

Daniela Prikrylová

Ředitel měl sice už jiný program, ale poslal za sebe zástupce, který jménem vedení hotelu pod desku položil také květinu. Jsem zvědavý, zda vydrží květiny alespoň do rána druhého dne. Takřka pravidelně se stává, že během noci kytky zmizí. Snad alespoň květiny, byť kradené, potěší nějaké děvče!

Bubnování v Bubnech

Tento rok se už po deváté v Bubnech konal oblíbený happening, který pořádá Památník ticha, a kterým úspěšně navazuje na dlouholetou tradici připomínání tohoto dne Tereziňskou iniciativou. Letošní Bubnování pro Bubny samozřejmě probíhalo především jako vzpomínka na první židovský transport, který z tohoto nádraží odešel. Zároveň však také na podporu civilních obětí současných válečných konfliktů. Války na Ukrajině, ale také na nedávný teroristický útok na Izrael a zejména na civilní obyvatele této už tak zkoušené země. 7. října zaútočilo palestinské radikální hnutí Hamás na Stát Izrael a s nevídanou brutalitou napadlo a vraždilo civilní obyvatele.

Letošní Bubnování se neslo v rytmu jazzu a za tónů americké bubenické ikony Adama Nussbauma a swingového

orchestru BigBandPlus z Gymnázia a Hudební školy Hlavního města Prahy. Pak následoval společný koncert NYC Tria Libora Šmoldase s Adamem Nussbaumem a kontrabasistou Jayem Andersonem pro „všechny, kteří odjeli do neznáma“.

V rámci bubnování mohli návštěvníci vidět v prostorách interiéru bubenského nádraží novou výstavu Památníku ticha Brány paměti. Ohlédnutí za deseti lety vývoje veřejné komunikace na místě paměti ilustruje cyklus fotografií Karla Cudlína. Součástí expozice je i nově odhalená bronzová miniatura sochy Jaroslava Róny s názvem Čas ticha, která je ve své větší a žulové podobě plánována do těsné blízkosti nové budovy Památníku ticha. Moderátorem letošního Bubnování pro Bubny byl novinář a hudebník Ondřej Konrád.

Orchestr BigBandPlus

J. E. Anna Azari promluvila k přítomným česky

Adam Nussbaum

Eva Erbenová mluvila o současné situaci v Izraeli

Vánoční dárek projektu Musica non grata

Iva Nevoralová, Musica non grata

Opera Národního divadla přinese dětem v rámci
cyklu Musica non grata krásný vánoční dárek
v podobě uvedení pohádkového příběhu

o nezbedném Loutkáčkovi a jeho kamarádce Týně z pera jednoho z největších skladatelů 20. století. Česká premiéra LouTkáčka se uskuteční 30. listopadu ve Stavovském divadle a titul se bude hrát až do 14. prosince.

„Bach 20. století“, jak se přezdívá německému skladateli Paulu Hindemithovi, zkomponoval *Tuttifantchen* (originální název opery) na sklonku roku 1922. Sedmadvačtiletý skladatel měl tehdy za sebou skandální premiéru operních jednoaktovek *Mörder, Hoffnung der Frauen* (Vrah, naděje žen) podle hry Oskara Kokoschky, *Das Nusch-Nuschi* na libreto Franze Bleie a *Svatá Zuzana* podle Augusta Stamma, jež svým eroticko-náboženským tématem rozpálila tehdejší německé publikum doběla. Hindemith jako by v těchto dílech zpracovával posledních deset let svého života poznamenaných absurdními surrealistickými křecemi na frankfurtské konzervatoři v klubu Urian, smrtí despotického otce na francouzské frontě v roce 1915 a vlastními traumatickými zážitky, se kterými byl konfrontován na samotném konci první světové války.

Přes všechny tyto peripetie byl pro něj rok 1922 šťastný. Smlouva s nakladatelstvím Schott mu zajistila pravidelný měsíční příjem, který mu dovolil vyvázat se z časově náročné pozice koncertního mistra orchestru Frankfurtské opery a věnovat se pouze komponování a koncertní činnosti. A neochvějně rostl i jeho skladatelský věhlas. Pro nás je zajímavé, že v roce 1922 po prvé navštívil Československo, do kterého se během následujících čtyřiceti let (poslední koncertní cestu uskutečnil v roce 1961) vrátil ještě celkem jednadvačtkrát. V ostravské hospůdce U Rady najdete dokonce pamětní list Ostrauer Stammgast (ostravský štamgast) s jeho jménem. „Když nejsem delší dobu v Ostravě, cítím se nemocen jako lidé, kterým chybí vitamín C,“ napsal Hindemith se svým příznačným smyslem pro humor v jednom z dopisů.

Premiéra *Tuttifantchen* se uskutečnila 13. prosince 1922 v Hesenském zemském divadle v Darmstadtu a již o tři dny později bylo dílo uvedeno také ve Frankfurtské opeře, kde se s úspěchem hrálo až do roku 1933, přesněji řečeno do momentu, kdy se Adolf Hitler usadil v křesle německého kancléře a Hindemithova hudba se začala postupně vytrácet z německých pódíí, až zmizela docela. „Kolik skladatelů

je ještě schopno napsat hudbu bez vidiny umělecké slávy a kolik si jich vůbec troufne [...] zpívat upřímně a otevřeně o jedli, dřevěném kašpárkovi a čertovi a omámit bijící dětská srdce jednoduchou, ale zcela osobitou hudbou?“ zhodnotil světovou premiéru *Tuttifantchen* kritik Karl Holl. Vánoční pohádka se zpěvem a tancem, jak zní podtitul tohoto díla, vypráví příběh o řezbáři Hoblinovi, jemuž v rukách zázračně ožije loutka – pimprle Tuttifantchen –, která tropí jen samou neplechu, až nakonec díky své kouzelné moci ukradne srdce řezbářově dceři Týně. Příběh se tím značně zdramatizuje, neboť Týně rychle ubývají síly, pohádka však nakonec končí šťastně, neboť Týnin kamarád Pěťa a její otec srdce nakonec najdou a malou Týnu zachrání.

Paul Hindemith, vášnivý sportovec a vlastník 300 metrů dlouhé vláčkodráhy s dálkově ovládanými výhybkami a návěstidly, využil v *Tuttifantchen* melodiku lidových a vánočních písní, mimo jiné i českou koledu *Nesem vám noviny*, a v kontextu doby zařadil i jazzová čísla, například foxtrot v *Tanci loutek*. V Praze připravují na prknech Stavovského divadla českou premiéru tohoto kouzelného vánočního operního díla dirigent David Švec a režisér, mim, choreograf a umělecký šéf Laterny magiky Radim Vizváry v českém překladu Ondřeje Hučina. Představení tak bude skutečně pohádkové a nebudou v něm vedle zpěvu a tance chybět ani pantomima, akrobacie a loutky. V programu Národního divadla najdete tuto operu pod názvem LouTkáček. Vstupenky a více informací na musicanongrata.cz.

VIKTOR ULLMANN V PRAZE

4. února 2024 zveme do Stavovského divadla na jediné představení oper Viktora Ullmanna *Rozbitý džbán a Císař Atlantidy* v podání operního souboru Národního divadla moravskoslezského. Více informací na musicanongrata.cz.

Ze vzpomínek Mariany Russově

Dne 10. 9. 2023 jsem navštívila Terezín a tryznu Kever Avot. Návštěvu Terezína jsem dlouho odkládala, ale čas utíká a mně přibývají léta. V Terezíně byla za války vězněna moje maminka. Setkala jsem se s panem Michalem Stránským, který mi řekl o Terezínské iniciativě, a také mě vyzval, abych pro stejnojmenný časopis napsala příběh naší rodiny. Chvilí jsem váhala, protože jsem nikdy nic takového nedělala. Ale nakonec jsem se rozhodla, že se o to pokusím.

Moje maminka byla ze slovenské židovské rodiny Friedů. Měli tři dcery, Kornelii, Hedviku a nejmladší Alžbětu, moji maminku. Rodina bydlela ve Vráblích, v malém městě blízko Nitry. Maminka pracovala jako úřednice na soudě v Komárně, kde se seznámila s mým tatínkem. Ten byl soudcem v Praze a když dělali nábor pro soudce na Slovensku, kterých tam byl nedostatek, odešel tam. Vzali se a já jsem se v r. 1937 narodila. Po vyhlášení Slovenského štátu museli Slovensko opustit. Jeden z tatínkových bratrů bydlel v Benátkách nad Jizerou, tak jsme se tam usadili.

Můj tatínek nebyl Žid, ale protože byl nesmírně charakterní, s maminkou se nerozvedl. Proto byl internován jako první v nějakém táboře blízko Benešova a teprve potom byla maminka odvezena do Terezína, asi v roce 1943. Během celé této doby se o nás, nejdřív o maminku a mne, a potom, když byla i maminka zavřená, jen o mne starali tatínkovi bratři. Ten, který bydlel v Benátkách, a nejstarší a nejmladší, kteří bydleli v Praze. Dokonce mi už začala školní docházka a vím, že mě nějak drželi stranou. Matně jsem si pamatovala, že chtěli, abych byla u nejstaršího bratra v Praze, kde o nás nikdo nevěděl, ale ten byl bezdětný, zatímco v Benátkách jsem měla o něco mladšího bratrance, takže jsem chtěla být radši tam. Dokonce mám všechna vysvědčení, přestože jsem do školy nechodila, takže i tam museli být hodní a stateční lidé. Po skončení války se oba moji rodiče vrátili, i když moje maminka v Terezíně prodělala zápal plic. Ovšem potom ji čekal šok, protože se vydala na Slovensko, odkud neměla žádné zprávy.

Babička (z otcovy strany) a já

Sestry mé matky

Svatební fotka mých rodičů

Rodina mé matky a můj otec

Má fotka v současnosti

Bohužel nejhorší obavy se naplnily, z rodiny se neshledala s nikým. Obě sestry s rodinami, všichni zahynuli v koncentracích a rodiče pravděpodobně nepřežili transport. Během doby strávené v Terezíně se maminka spřátelila s paní, které po válce zemřel manžel a měli velký byt v Praze na Vinohradech. Takže, když se po nějaké době setkaly, nabídla rodičům větší část bytu, který byl původně propojen ze dvou bytů. Přestěhovali jsme se tedy do Prahy, v té době už i s mým bratrem. Moje maminka, pravděpodobně po strašných životních zkušenostech, se obávala budoucnosti, a proto nás nevedla k židovské víře. Takže to je důvod, proč já i moje dcera jsme přijaly tuto víru až nedávno. A před časem, z iniciativy mé dcery, jsme se vydali ještě s mým bratrem a jeho dcerou na Slovensko po stopách naší rodiny.

Navštívili jsme Vráble, kde se nám věnoval autor knihy o Židech ve Vráblích a společně s primátorem jsme navštívili tamní židovský hřbitov. V knize jsme opravili chyby v realitách naší rodiny. Bydleli jsme v Nitře, kde jsem se narodila v místní porodnici, která už samozřejmě neexistuje. V Nitře jsme také sešli s paní Katarinou Potokovou, která vede místní židovskou obec. Na obou setkáních jsem měla album s fotografiemi rodiny mé maminky, její svatební fotografie a první roky mého života. Myslím, že to všechny mile překvapilo.

Nevím, jak maminku napadlo vzít s sebou fotografie při cestě ze Slovenska do Čech! Netušila, že to bude jediná vzpomínka na celou rodinu, a já jsem mohla poznat babičku a dědečka a další jedině v této podobě.

Takže to je ve stručnosti povídání o mojí rodině!

Eichmann v Jeruzalémě

Vladimír Kolár

3. října uvedla Městská divadla pražská na scéně Divadla Komedie hru Eichmann v Jeruzalémě. Hostujícím souborem bylo Záhřebské divadlo mladých. Jeho inscenace převzala název knihy německo-americké filozofky a spisovatelky židovského původu Hannah Arendtové, jež se zúčastnila celého procesu s Adolfem Eichmannem, který se roku 1961 konal v Jeruzalémě.

Filozofickou studii Eichmann v Jeruzalémě Arendtová napsala na podkladě svých původních článků a komentářů z doby procesu a publikovala ji roku 1963. Tehdy vyvolala značnou kontroverzi svými závěry, že Eichmann nemusel být nutně zločinec ani antisemita, že jako důsledný úředník plnil s nasazením a důsledně zadané úkoly. Byl to podle ní docela obyčejný člověk a přes zločiny, které spáchal, nebyl žádné obludné monstrum, ale spořádaný otec rodiny. Hrůzy způsobené jeho jednáním byly podle Arendtové důsledkem toho, že se jako „pouhý úředník“ zřekl vlastního svědomí, své morální autonomie.

Tvůrci inscenace si nepochybně byli vědomi, že studie Hannah Arendtové šedesát let po svém vydání nepokrývá dnešní realitu, nedostačuje současnému bádání svými dobově omezenými faktografickými, ale i analytickými poznatky, proto z ní učinili jen jeden z podkladů své inscenace. Hodně odkazují i na geniální dílo francouzského režiséra Clauda Lanzmanna – sedmihodinový dokument Šoa. Stranou jejich zájmu nezůstala ani Jaspersova studie Otázka německé viny, Malapartův román Kůž nebo Kramerův legendární film Norimberský proces.

Prakticky po celé třiapůlhodinové představení bylo na jevišti přítomno všech osm herců, kteří spolu informovaně a vášnivě diskutovali o nacistických a fašistických zvěstvech v období druhé světové války. Zatímco režisér Jernej Lorenci je Slovinec, jeho herečtí kolegové mají chorvatskou státní příslušnost. Že to nemusí vždy znamenat i chorvatskou národnost, naznačili herci v závěrečné části představení, kde se někteří z nich rozpovídali o svých vlastních zkušenostech,

kdy jako děti zažili občanskou válku a kdy si jeden pamautoval na pohlazení, které se mu dostalo od Chorvata Franja Tudjmana, jiný zas na totéž od jeho rivalů, Srbů Radovana Karadžiće či Biljany Plavšićové.

Eichmann v Jeruzalémě je představení, kde spolutvůrcem je i herecký kolektiv, některá nahozená témata debaty se rodí postupně, jednotliví aktéři je sami předkládají a celý kolektiv je doplňuje svými myšlenkami, které téma obohacují. Na scéně diskutují (a mnohdy uměřenými prostředky přímo některé výstupy i předvádějí) Katarina Bistrovićová, Darvaš Dado Čosić, Frano Mašković, Mia Melcherová, Pjer Meničanin, Rakan Rushaidat, Lucia Šebreždija a Vedran Živolić. Jejich debaty jsou vášnivé, plné krutých, těžko pochopitelných faktů, ale i emocí, které v některých případech nejsou hrané, ale vyvolávají je evokované situace z doby holocaustu, někdy dochází i na neplánované slzy.

Přitom nic z přibližované reality tito herci sami nemohli zažít. Ale cítí potřebu se k této historii vyjádřit. Už proto, že měli své vlastní fašisty ve válečném ustašovském chorvatském státě, a dokonce svého Eichmanna v někdejších ministru vnitra Andriji Artukovićovi, který organizoval vyvražďování chorvatských Židů, Romů, ale ještě ve větší míře též Srbů a dalších nechorvatských národností Jugoslávie. A rovněž likvidaci nepohodlných občanů podle politického nebo náboženského klíče. I Artukovićovi se po válce podařilo uprchnout ze země, dlouho bez problémů žil v USA. Později se americká justice začala jeho případem zabývat, roku 1986 byl konečně vydán do Jugoslávie. Tam byl postaven před soud, trest smrti však pro vážné onemocnění vykonán nebyl, organizátor chorvatského holocaustu zemřel roku 1988.

Vlastní historie přirozeně bolí nejvíce, proto je tato část hry herci ještě více prožívána, je velmi dynamická a působivá. Vždyť i někteří tito mladí herci zažili v první polovině devadesátých let hrůznou válku mezi národy bývalé Jugoslávie, která též přinesla strašné zločiny holocaustu. A pokud je sami neprožili, tak jsou aspoň tvrdě vepsány do osudu jejich rodičů a prarodičů. Právě propojení temných období minulosti s jejich dnešními obdobami v různých částech světa mění působivé představení v aktuální poselství.

Proč stavíme pomníky, když nemáme čas na vzpomínky?

Je všední den, 18. října 2023, a televize, rozhlas a tisk referují hlavně o válce na Ukrajině a v Izraeli, popřípadě o hlasování o nedůvěře vládě.

U pomníku věnovaném prvnímu transportu do Niska nad Sanem, na konečné stanici městské tramvajové linky u nádraží v Ostravě-Přívoze, se scházejí v komorním počtu členové ČSBS, aby vzpomenu na událost, která se stala na začátku období zvaného holocaust.

Dne 18. října 1939 vyjel první židovský transport na východ Polska právě z Moravské Ostravy spolu s dalšími transporty z Vídně a Katovic.

Ostravští Židé měli v Nisku nad Sanem postavit první tábor pro Židy.

Leo Haas: Tábor v Nisku

Dne 17. října byl v ostravské Jízdárně proveden definitivní výběr mužů do tohoto transportu, a to pod dohledem německých lékařů. Odtud je odváželi na nákladové nádraží v Přívoze, kde již byly připraveny nákladní vagony naložené dřevem a dalším stavebním materiálem. Po nástupu všech Židů byly vagony uzavřeny

a nikdo už nemohl ven do odjezdu celého vlaku příštího dne. Bylo v něm 901 ostravských Židů a spolu s těmi, co vyjeli z Katovic a Vídně, to bylo celkem 4911 osob.

Podle policejních zpráv se po likvidaci tábora vrátilo 13. dubna 1940 zpátky 516 osob, z toho 301 do Ostravy, 18 na Těšínsko a v cestě do Vídně pokračovalo 197 osob.

Navrátilci sotva tušili, že za dva roky je nové transporty povevou do Terezína, a dále do Osvětimi a dalších lágrů, odkud se vrátil jen málokdo. Z této základní statistiky je zřejmé, že tisíce mužů z tohoto tábora bylo vyhnáno na severovýchod k nové východní hranici Říše se Sovětským svazem. Tam byli vězni ponecháni svému osudu. Nejvíce vězňů proto nakonec přešlo do Sovětského svazu, kde většina z nich skončila v gulagu.

Těm, kterým se podařilo deportacím na Sibiř vyhnout, byli po dobytí Ukrajiny Němci téměř beze zbytku povražděni.

Přes tři sta vězňů, kteří po vzniku československé armádní jednotky v Buzuluku byli z gulagů propuštěni a vstoupili do Rudé armády, prošlo krvavými boji východní fronty a návratu domů se dožilo jen 123 z nich.

Pamětní deska na nádraží v Nisku

První větší poválečná zpráva o tomto transportu byla v roce 1960, kdy byl dopaden a postaven před soud válečný zločinec Adolf Eichmann, jeden z hlavních iniciátorů transportu do Niska. Výpovědi svědků, a zvláště samotného Eichmanna, byly publikovány a zpravovány v mnoha knihách či odborných studiích. Z nich chci připomenout alespoň knihu Ladislava Mňačka „Já, Adolf Eichmann“, který se jako novinář tohoto procesu zúčastnil. U příležitosti 55. výročí tohoto transportu se v Ostravě konala vědecká konference a z přednesených příspěvků byl vydán sborník a byla vydána kniha Dr. M. Boráka „Transport do tmy“.

Dnes, 84 let poté, tato významná událost v židovských dějinách nestojí mnohým činitelům Židovské obce ani za osobní účast

na této vzpomínce konané na místě a v den odjezdu prvního transportu Židů z Ostravy a na stránkách je rok stará pozvánka na raut k této smutné události. O to více si cením osobní účasti členů Svazu bojovníků za svobodu.

*L. Salomonovičová, Ostrava,
18. 10. 2023*

Rabínka v zácviku

Unikátní pohled na současné židovství a jeho trendy

Eva Karasová, Albatros Media, a.s.

Cestu od studia teologie až po získání pozice rabínky ve Westminster Synagogue zachycuje první česká rabínka Kamila Kopřivová ve své knize Rabínka v zácviku (CPress, 369 Kč). Čtenáři v ní přibližuje židovství jako moderní a vyvíjející se náboženství a boří zažitá stereotypy. Obálku a ilustrace vytvořila Dana Lédl, která tvoří pod pseudonymem MYOKARD.

„Židovství u nás dnes působí jako něco „Zexotického. Nebýt masového vyvražďování židů a komunismu, židovství by u nás ničím zvláštním nebylo. V každém větším městě by byla aktivní synagoga, vaši sousedé by možná byli židé nebo alespoň někdo z ulice. Nic zvláštního. Kvůli katastrofám a nenávisti zeje ale i v našem soužití a znalostech obrovská díra – o židovství toho česká společnost prostě moc neví a když ví, jsou to stereotypní představy o židovství jako strnulém patriarchálním náboženství, jenže takové dnes ve skutečnosti vůbec není,“ vysvětluje Kamila Kopřivová.

Autorka, která aktivně působí i na síti X/ Twitteru (@rabi_kamila), ve své knize neotřelým a lidským způsobem vysvětluje různé aspekty judaismu, židovský rok a jeho svátky a do popředí staví také židovský feminismus.

Čtenář se dozví, proč se autorka rozhodla stát rabínkou, čemu musela čelit a jak se vůbec k náboženství dostala.

Informace, které na českém knižním trhu najdeme o židovství, jsou většinou pouze encyklopedické. V Rabínce v zácviku autorka naopak přibližuje židovství srozumitelně. Jde o židovství žité, nejen o teoretickou a akademickou znalost, na kterou je veřejnost často odkázána. Kamila Kopřivová dodává: „*Kniha navíc přináší život a příběhy historicky zajímavých polozapomenutých žen, představuje jejich strasti a úspěchy, překážky, kterým jako ženy v židovských komunitách musely čelit. Zároveň se příběh každé z těch žen vztahuje k dané kapitole, která představuje daný aspekt židovství.*“

O AUTORCE: První česká rabínka Kamila Kopřivová se narodila ve Znojmě a po studiu teologie a filozofie na Univerzitě Karlově si zvolila v Česku zatím ne příliš prošlapanou cestu – rozhodla se stát rabínkou. Studia ji zavedla do Berlína, Jeruzaléma a Londýna, kde nakonec získala pozici rabínky ve Westminster Synagogue.

VĚČNÁ
NADĚJE

Hudební festival nejen terezínských skladatelů

Věčná naděje '23

1943–2023

Nová naděje v nelehkých dobách

5/11/10:30

**Matteo Hager
David Hernych
Marek Pavlica**

Hudebně-literární dopoledne
pro rodiny s dětmi

Velký mlýn (Löwitův), Praha

12/11/17:00

**David Dorůžka
Robert Fischmann
Martin Novák**
Synagoga Čáslav

26/11/19:30

**Indi Stivín
Alice Springs**

Kostel sv. Vavřince
pod Petřínem, Praha

Více informací a vstupenky naleznete na vecnanadeje.org

Věčná naděje '24

21. 2. 2024

**PKF – Prague Philharmonia
Robert Kružík – dirigent
Anna Paulová – klarinet**
Kostel sv. Šimona a Judy

24. 2. 2024

Bennewitzovo kvarteto
Vyhlášení výsledků 1. ročníku
skladatelské soutěže
Španělská synagoga

14. 3. 2024

**Bella Adamova – zpěv
Malte Schäfer – klavír**
Zrcadlová kaple Klementina

27. 3. 2024

Igor Ardašev – klavír
Speciální program „Gideon Klein.
Klavírista terezínského ghetta“
Klášter sv. Anežky České
...a mnoho dalšího

X ALEF

R ROWAN | LEGAL

PRE

S storage
one

FRSBC

MINISTERSTVO
KULTURY

Státní fond kultury ČR

PRA
PRA
PRA
GA
GA

CYRRUS

PRAHA 1

NADAČNÍ FOND OBĚTEM
HOLOKAUSTU

Beruška z terezínských Broučků navždy odešla

Zpracováno podle webu, foto Michal a Matěj Stránští

V Terezíně hrála v dětském představení Broučci a účinkování v této hře ji natolik okouzlo, že se amatérské divadlo stalo jejím největším celoživotním koníčkem.

Jana Urbanová, rozená Klačerová, se narodila 10. listopadu 1937 v Teplicích ve smíšené, česko-židovské rodině. Její otec, Josef Klačer, byl lékař, pocházel z pražské židovské rodiny a s maminkou, která byla účetní, se seznámil, když ji operoval. Rodina Klačerových žila v Oseku u Duchcova, kde otec vedl lékařskou ordinaci.

„Doma jsme mluvili česky a slavili hlavní svátky židovské i katolické. Otec byl přesvědčen, že není na škodu, když poznáme obě náboženství,“ vyprávěla Jana Urbanová.

Poté, co Němci zabrali Sudety, se rodina Klačerových odstěhovala nejdříve do Prahy, později do Mníšku pod Brdy, kde otec vykonával lékařskou praxi. Brzy i tady zasáhly rodinu protizidovské zákony. Otec měl zakázáno léčit jiné než židovské pacienty. „V Arijském boji se objevil článek upozorňující na to, že někteří lidé v Mníšku pod Brdy nejenže stále tajně vyhledávají ordinaci doktora Klačera, ale dokonce se s ním na ulici pozdraví,“ vzpomínala Jana Urbanová, „a na základě tohoto článku, přesně na Štědrý den, otce zatkl. Byl to rok 1940 nebo 1941.“

Věznění sice netrvalo dlouho, ale bylo jasné, že brzy dojde k internaci zbytku rodiny. Po zatčení otec už v Praze zůstal. Pracoval na židovské obci v oddělení Treuhandstelle. Tato instituce přebírala, evidovala a spravovala všechny předměty, jichž se musely vzdát osoby deportované z Prahy, a zabavené předměty deponovala ve svých skladech. Do Prahy byl brzy vystěhován i zbytek rodiny Klačerových, která žila opět společně v rozděleném bytě v Havlíčkově, dnes Legerově ulici. Fyzicky namáhavou práci u Treuhandstelle otec nevykonával dlouho, onemocněl a následně dostal místo nejdříve sekundáře a potom lékaře v židovské nemocnici v Lublaňské ulici. V nemocnici, která byla nedaleko bydlíště, Jana Urbanová otce často navštěvovala: „Nemocnice byla místem,

kteří oddalovalo deportaci, jakýsi svět sám pro sebe. Lékaři a sestry dělali, co mohli, aby zde některé pacienty, mezi něž patřily i děti, udrželi co nejdéle.“

Předvolání k deportaci do Terezína pro dr. Josefa Klačera a jeho dceru přišlo 24. října 1944. Do Terezína odjžděla Jana Urbanová s otcem 11. února 1945 transportem AE03.

V Terezíně si Janu vybrala Vlasta Schönová do divadelního představení Broučci do role Berušky, hlavní postavy. Hru Broučci, dětské divadelní představení, sestavila na motivy knihy Jana Karafiáta herečka Vlasta Schönová, režie se ujal Robert Brock a Hanuš Thein. Zkoušelo se v řádech dnů, na nejvýš týdnů.

V Terezíně se Jana Urbanová s otcem dočkali osvobození. Zatímco sama odjžděla z Terezína spolu s dalšími dětmi, pro které zařídil Přemysl Pitter ozdravný pobyt na zámku ve Štíříně, její otec jako lékař zůstal v ghettu, kde vypukla epidemie skvrnitého tyfu. „Sám se nakonec nakazil a po Terezíně se léčil asi měsíc v Nemocnici na Bulovce. Já jsem po návratu ze Štířína krátce bydlela u rodinné známé, protože maminka se skrývala s mladším bratrem, který dostal také předvolání do transportu, mimo Prahu a složitě se dostávala domů,“ vysvětlila Jana Urbanová.

Láska k divadlu, s níž se jako sedmiletá setkala v Terezíně, v Janě

Urbanové přetrvala na celý život. Stejně jako její otec režírovala amatérské divadlo a vedla divadelní soubor Domu kultury v Krupce, kde žila. Zatím naposledy navštívila představení Broučků v Dánsku, které tam pod názvem „Terezín Fireflies“ inscenovala dánská režisérka jako připomínku sedmdesátého výročí osvobození dánských vězňů z Terezína v dubnu 1945. O své válečné a terezínské zkušenosti vyprávěla Jana Urbanová věcně a pamatovala si i drobné detaily. Jejím jediným přáním bylo, aby se doba, kdy nejen malé děti nastupovaly do transportů, už nikdy a nikde nevrátila.

Jana Urbanová absolvovala pedagogickou fakultu v Plzni a pracovala jako učitelka. Později vystudovala při zaměstnání režii na Divadelní fakultě Akademie múzických umění v Praze, pracovala v Krajském kulturním středisku v Ústí nad Labem a později v divadle v Teplicích. Ve volném čase se věnovala divadlu, které bylo jejím celoživotním koníčkem. Žila v Krupce u Teplic, kde vedla amatérský divadelní soubor.

Jana Urbanová zemřela 4. října roku 2023.

V příštím čísle zveřejníme ještě osobní vzpomínku Filipa Stojanika, která nám přišla až po redakční uzávěrce.

Jana Urbanová s manželem (prosinec 2019) – foto MiS

V Pinkasově synagoze (březen 2020) – foto MaS

Studentské literární a výtvarné práce oceněné v soutěži Památníku Tereziín na téma: Svět chce být klamán?

Tragédie Židovská

Lenka Juranová, 16 let, Gymnázium Jana Keplera Praha-Hradčany (2. kategorie, 4. místo)

Zdůvodnění hodnotící poroty: Velice originální text ilustrující dobovou berlínskou atmosféru počátku 30. let v podobě přehnaně ironického vystoupení kabaretního umělce dohnaného ad absurdum v podobě zesměšnění nacistické protizidovské propagandy

Sedíme v rozlehlém sále, kolem nás se tyčí řady měkkých sedaček, všechny zaplněny. Naše zraky jsou obráceny všechny jedním směrem, k pódiu. Šum v sále ustává, světla se zhasínají. Začínáme. Do naprosté tmy se s hlasitým *klak* rozzáří jediný reflektor. Ze stínu vystoupí šarmantní muž v obleku a s barevným cylindrem švihácky nasazeným na hlavě. Jeho úsměv se rozzáří skoro stejně jasně jako reflektor. Všichni na něj hledíme s napjatým očekáváním, dychtiví zachytit každé jeho slovo, každý jeho pohyb. Muž několik dlouhých vteřin setrvá téměř nehybně, poté se nám rozmáchle ukloní, ruka s cylindrem předvede uměleckou úklonu. „Dámy a pánové,“ jeho hromový hlas se rozléhá po celém sále, jediný zvuk široko daleko, „vítejte na našem nejnovějším představení, Tragédii Židovské!“ Jeho hlas se odráží od stěn a vrací se k nám ze všech stran. *Tragédii tragédii tragédii...* Muž chvíli čeká, nechává slova působit. Z našich očí září dychtivost, potřeba vědět a poznat, potřeba utéci z reality a zapomenout na všední trápení. Potřeba ztratit se v příběhu, který se nás nemůže dotknout. „Já jsem Hlasatel a provedu vás dnešním večerem. Doufám, že se vám zde bude líbit a že zážitek, který si odnesete, bude vskutku nezapomenutelný. Pohodlně se usadte a nastražte uši, protože příběh právě začíná. Bude to příběh o odpovědi na otázku, která nás tíží už několik století, na otázku Židovskou. Odpověď je to velice elegantní, efektivní a nadevše účinná, někteří ji přezdívali konečné řešení!“ *Řešení řešení řešení...* Hlasatelův hlas se trhá a tříští, slabounké hlásky klamavě šeptají ze tmy okolo nás. Naše pozornost

se ale plně věnuje dění na pódiu. Hlasatel si ze tmy vytáhl stoličku, teď na ní sedí a hledí do dále, zahloubán v myšlenkách. „Nejprve je vám však třeba trocha expozice.“ „Nuže, s židy se to má tak. Byli tu vždy, od té doby, co se začaly formovat první říše. Přisáli se na ně a vytvořili si malé příživnické komunity.“ Při těchto slovech se rozzáří tlumené světlo a zahalí celou scénu do neprůhledného jakoby mlžného oparu. Z mlhy se postupně vylupují stíny lidí, sedláků a pradlen, řemeslníků a matek s dětmi. „Z počátku byly nepatrné, během let se ale tyto skupiny rozrostly a začaly svá hostitelská města tížit. Židé totiž měli odlišné zvyky, nesrozumitelné náboženství, tajemné rituály.“ *Tajemné neznámé krvavé...* Hlasy se rozlévají a zase spojují, naplňují celý sál. Lidé na scéně se rozdělují na dvě části, jedna, ta větší, se od méně početné co nejvíce vzdaluje. „Běžní lidé s nimi nechtěli žít na jednom místě. Nastala tedy zájmová kolize.“ „Každé město, které si to mohlo dovolit, vydělilo čtvrt' určenou pouze židům. Židovské čtvrti byly obehnané vysokými zdmi, kontakt s nimi byl omezen.“ Větší skupina obstupuje menší, skrze kruh těl není vidět. Za pár vteřin zase všichni ustoupí na svou část pódia a na zemi zanechají několik těl, každé je za ruce a za nohy přivázáno k zemi. Kolem krku mají železné obojky. „Města se této příživnické plísní nezbavila, pouze ji zametla pod koberec. A jak je známo, pod kobercem se plísní daří nejlépe. Židé si na svůj domov zvykli a začali stavět, rozvíjet se, budovat. Začali ve svém vymezeném prostoru prosperovat.“ *Prosperovat bohatnout utlačovat...* „V Židovské otázce nastala krize.“

„Židé nepozorovaně získávali svou moc. Získávali svobodu. Získávali vliv. Nikdo je nemohl zastavit, byli zapleteni všude a ve všem, napříč městy a říšemi. Začali sprádat plán na posílení svého vlivu a získání velkého bohatství.“ Postavy připoutané k zemi se vztyčují, některé provazy jsou přetrhané, jiné se táhnou téměř do nekonečna. Železné kruhy rezavějí a odpadávají. Obličeje připoutaných získávají podivné výrazy, zrcadlí se v nich směs strachu a zmatení. Odvážnější se pokoušejí přiblížit k nedaleké velké skupině, ta se ale soustředí na cosi ukrytého ve tmě hlediště. „Jejich už jim bylo málo, chtěli i naše, chtěli všechno. Poslali nás do Velké války, ve které zemřelo mnoho našich přátel. Z parazitů se stali skrytí nepřátelé, kteří nás téměř zabili!“ *Zabili zabíjí zabijou!* Hlasy už nejsou ani vzdálené ani tiché, rezonují nám v hlavě se stoupající naléhavostí. Hlasatel sedí na stoličce, oči sklopené do země. Když je pozvedne, zračí se v nich temné odhodlání. Jeho hlas je nyní hluboký a zarývá se rovnou do našich srdcí. „My ale máme řešení. Je velice elegantní, efektivní a nadevše účinné, my mu říkáme konečné...“ Postavy na okraji scény se dají do pohybu. Znovu obestoupí malou skupinku, upevňují a zkracují provazy, upevňují železné obojky. Každému člověku přilepí na hrud' hvězdu, na obojek pak upevní kovový štítek s číslem. Těžké provazy pak nejsou upevněny k zemi, ale vyzvednuty do výše a mlhy. Tam je něco popadne, síla větší než kteréhokoli člověka. Vodí své loutky po pódiu, zkouší, co si může dovolit. Hostitelův hlas zní nanejvýš spokojeně, dění přihlíží s pobaveným úšklebkem, nohu přes nohu. „Každý si zaslouží

prostor na život a my jej každému dopřejeme. K tomu je ale třeba provést židovskou deportaci.“ *Deportaci izolaci likvidaci!* Hlasy znějí pobaveně. Loutky jedna po druhé dostávají lístky na vlak, který je odváží vstříc osudu. Ty, které mají štěstí skončí obklopeny chladnými cihlovými zdmi. Budovy jsou přeplněny, každou chvíli přijíždí další vagóny a přivázejí další a další nešťastníky. Někteří jsou strkáni zpět do vlaků, násilně a bez slitování. Plné vagóny odjíždějí dál do mlhy, která je nadobro pohltila. Opakující se scénérie

je pozvolna pohlcena tmou. Světlo v hledišti se s bzučením nahodí a my se probouzíme jako ze sna. První, čeho si všimneme, jsou spokojené obličejové některých našich sousedů. Samý hlasitý smích a poplácávání po ramenech, blahopřání k ráznému řešení a rychlý odchod. To jsou vítězové, pro které je svět v pořádku, ti, kteří se ničím neprovinili. Po chvíli se od nás oddělí další skupina lidí, výrazy nepřítomné, při cestě pryč potřásají hlavou. Ti mají příliš povinností na to, aby se zastavili a příliš mnoho vlastních problémů.

Sedět nás zůstalo pouze několik, nikdo se nehýbe. Náhle cítím šubnutí. Poprvé spatřím provázky, které se nám táhnou od zápěstí a kotníků. Nejsou to tlusté těžké provazy jako u loutek na scéně, jsou to tenounká, sotva patrná nylonová vlákna. Ta nás vyzvednou na nohy a dotáhnou k východu. Když překračuji práh, cítím, jak se mi zarývají hlouběji do kůže. Vydávám se po ulici pryč a nemůžu přestat myslet na uplynulý den. Na to, že jsem svědkem Židovské tragédie a na to, že každá tragédie zákonitě musí skončit katastrofou.

Opium lidstva aneb Růžové brýle

Jana Karhanová, studentka 4. A, Gymnázium Jaroslava Vrchlického Klatovy (2. kategorie, 3. místo)

Zdůvodnění hodnotící poroty: Porotu zaujalo zpracování, které působí velmi poučeně a nahlíží problém podlehnutí propagandě esejistickou formou, aby se nakonec text dostal k návštěvě delegace Mezinárodního Červeného kříže.

Silné sloupy si v ničem nezadají s těmi, které zbyly jako osamocené připomínky hojných časů v antice, doby, kdy se Egypt, Řím nebo Řecko skvěly na výsluní. Od těch dob se v moři času převalilo mnoho vln skládajících se z vteřin, minut, hodin, dnů, měsíců a let.

Strop se utápí v silném šeru, jehož plášť visí jako pavučina pod vysoko umístěnou kupolí. Jejím zaskleným vrškem sem i přesto dokáží projít nitky slunečních paprsků. Tekuté zlato se proměnilo v silné kužely, v jejichž společnosti také poletují zrnka prachu, rozvířená mým příchodem.

Skoro by to nutilo ke kýchnutí. Jenže snad právě jakási posvátná úcta mi v tom zabraňuje. Mezi regály šplhajícími vysoko ke stropu prostupuje vzduchem nenápadná substance. Neviditelná, nenápadná. Vše je tu prosyce-no jen jí. Atmosféra, pro niž má každý z jazyků, co jich na světě existuje, svůj výraz. *Secret. Gehemnis.* Nebo po našem – *tajemství.*

Jednotlivé police v regálech z tmavě lakovaného dřeva chovají ve své náručí předměty přitahující pohled každého už při zběžném pohledu. Povalují se tu papyrusové svitky, papíry, hliněné

destičky, knihy i napůl rozpadlé svazky zašlé věkem.

Kde jsem se to ocitla? Jde snad o nějaké kulisy a čeká se jen na zvuk klapky, aby se začal točit další ze záběrů hollywoodského filmu? Nebo jsem se propadla napříč časem do pověstné Alexandrijské knihovny?

Zatímco mi myšlenky v hlavě horečně poletují jako hejno vyplašených bělásků, oči zvědavě zkoumají nejbližší polici. Mezi písemnostmi, poněkud nahodile pohozenými a majícími svým uspořádáním mnohem blíže k zmatenému chaosu než k úzkostlivé uspořádanosti, se v mírném přítmí knihovny skví světlá cedule. Na ní stojí černými tiskacími písmeny vyvedená pouhá dvě slova. Ale i ta postačují k tomu, aby mi po zádech přeběhl mráz a zakousl se do kůže svými ledovými zuby. *K vyřazení.*

Tohle je...

...Jen při pomýšlení na to, že by něco takového mohlo být skutečné, se mi rozbuší srdce. Tohle je *knihovna Věků.* Jednotlivé dějiny se tady třídí, doplňují, případně přepisují a pokud se jednotlivé kapitoly nehodí tomu, kdo sedí na světském trůně nebo je právě u moci, pak se tyto stránky cenzurují, případně ničí, vyřazují.

Nahlédnu blíž, v dolním levém rohu je cedule se zlověstně černým nápisem 1935.

Ne, neměla bych, ale zvědavost provokuje a knihy spící pod tenkou příkrývkou vrstvičky prachu působí jako příliš silné lákadlo.

Na matných deskách bez jakéhokoliv nápisu se ihned v našedlém monolitu prachu objeví tmavé oválky na místech, jichž se dotkly mé prsty. Sfoukneme mozaiku prachových zrníček, která ještě chvíli víří ve vzduchu a pozvolna se snášejí k zemi. V tom nenuceném tanci jako kdyby se objevovaly siluety, rychle se míhající tmavošedé šmouhy. Otevřu knihu. Na trochu zažloutlých listech však chybí většina písmen. Zato mnoho řádek úplně překrývají černé obdélníky, pod nimiž se snad skrývá text. Cenzurou upraven k obrazu toho, kdo právě svírá nebo svíral v rukou moc.

Trochu zklamaně knihu zaklapnu. Jen několik málo slov zůstalo nedotčených. Vůdce. Norimberk. Zákony. Vědomosti získané v hodinách dějepisu se ihned přihlásí o slovo. 15. září. „Rasově méněcenné obyvatelstvo“. Tabulky určují, komu v žilách koluje dostatečně „čistá“ krev a kdo je nekompromisně

a nezvratně klasifikován, zaškatulkován jako žid.

Prudce vrazím knihu zase zpět na polici mezi ostatní písemnosti. Při tom pohybu se však cosi, čeho jsem si předtím nevšimla a co zřejmě vězelo mezi stránkami, vypadlo na zem. Vypadalo to jako kousek papíru nebo látky. Snad nějaký roztržitý čtenář zapomněl v knize svou záložku.

Shýbnu se pro onu domnělou záložku. Zapadla až do mezery mezi podlahou a první polici regálu. Musím si proto na keramické dlaždice kleknout, abych vůbec dokázala prostrčit ruku pod polici. Chvilí trvá, než moje prsty nahmatají drsný látkový povrch.

Na dlani mi sedí žlutá šesticípá hvězda s nápisem *Jude*. Navzdory tomu, kolik let od oné doby uplynulo, žlutá barva se stále s něnou výčitkou dívá do tváře těch, které Davidova hvězda neocejchovala jako středověkého zločince.

Vím, že je to nesmysl, ale stejně mám pocit, že z hvězdy vychází chlad, který se mi plíživě vkrádá do těla. Kdyby mi v tom nezabraňovala úcta k těm, již nosili na oblečení jedinou hvězdu, která nezářila na noční obloze, ale na zemi, asi bych ten na první pohled nenápadný předmět odhodila zpátky pod regál nebo ledabyle na polici.

Protáhnou sezením na zemi ztuhlá záda a chystám se vstát s tím, že hvězdu založím zpátky a pokusím se z tohoto nanejvýš podivného místa zmizet. Vlastně by mě docela zajímalo, jak jsem se sem dostala. Bylo to jako stříh ve filmu, co bylo předtím, mi v mysli zahalila silná deka mlhy zapomnění. A jak se z knihovny Věků dostanu? To se také dalo označit jako tajemství. Tajemství, jež mi bohužel není známo.

Ještě, než se napřímím úplně, v dalším pohybu mi zabrání nějaká pevná překážka. Ještě slyším úder, na temeno jako kdyby se mi přilepil žhavý uhlík. Kdyby to byl komiks, kolem hlavy by

se mi zatočil silný prstenec hvězdiček. Takhle jsem se zmohla jen na nadávku, jež se do tak honosného prostředí hodila asi jako Goebbels do protinacistického odboje.

S dlaní přitisknutou na temeni jsem se konečně napřímila. Pohled, jenž se mi naskytl, mi však vyrazil dech. Doslova. Zpočátku trochu nejasné, mlhavé obrysy ztratí svoji rozmazanost a já se můžu zadívat na známou budovu. Je to Terezín. Bývalá vojenská pevnost, později zneužitá coby ghetto s tvrdými životními podmínkami, kde každý čtvrtý vězeň zemřel přímo zde, aniž by byl kamkoli transportován.

Udělám krok a všimnu si vysoké postavy muže s ostře řezanými rysy v obličejí, muže oblečeného do uniformy, kterou si šlo zmýlit jen stěží. Esesák si vykračoval jako vrchnost, přehlížel zbídačené bytosti, jež se staly spíše stíny než lidskými bytosti. Muži uctivě smeknou čepici, ženy sklopí oči a hluboce se ukloní.

Rudolf Reiterman: Hlavně potichu!, kombinovaná technika, 10 let, ZŠ a MŠ Kněževes, (1. kategorie, Cena Erika Poláka)

Jen já ztuhnu víc než socha odlitá z bronzu, neschopna udělat jakýkoli pohyb. Nechtěně se zadívám do těch šedých žraločích očí, krutých a bezcitných.

V dalším momentu už mi silná dlaň stiskne krk a do tváře mi syčí hrdelní němčina: „Chcípneš, židovská děvko.“ Jediné, co můžu dělat, je zavřít oči. Schoulím se v bezděčném očekávání úderu. Ten však nepřichází. Esesák mě znechuceně odstrčí a pak už mě jen někdo kamsi táhne, stále ještě se neodvažují ani trochu zdvihnout pevně stisknutá víčka. Jediná má myšlenka se týká toho, jak moc se příslušník ochranných oddílů mýlil. Do židovky mám daleko, jenže v nacistických koncentracích i různých jiných lágrech trpěli, vratce přežívali, umírali přece i nežidé...

Po nekonečně dlouho se vlekoucí chvíli přece jen podlehnu pokušení rozhlédnout se kolem sebe. Místo, jež se mi ukáže, také poznávám. V loňském školním roce jsme zavítali do Terezína na exkurzi. Teď mě právě vlečou do Malé pevnosti, místa, které sloužilo coby věznice těch, kteří se v terezínském ghettu něčím provinili. Poslali tajně zprávu domů nebo nepozdravili esesáka, tak jako já. Stačila i zdánlivě bezvýznamná maličkost... Informace nabyté na loňské exkurzi ve mně nepokojně hlodaly. Řada „obyvatel“ Malé pevnosti završila svůj osud blízkým transportem na východ, tentokrát už do cíleně vyhlazovacího tábora.

Ještě předtím, než za mnou zaklapnou těžké dveře, rozpoznám spíše neurčité obrysy místnosti bez jakéhokoli vybavení. Ani žádná pryčna, ani jakýkoli jiný kus nábytku, jen čtyři stěny. Nic víc, nic méně.

Bezradně přešlápnu na místě, moje úzkost přesáhla dávno jakoukoli myslitelnou míru. Všechno se se mnou zhoupne a já padám do prázdnoty. Volný pád však skončí o zlomek okamžiku později. Trhnu sebou. Vykřiknu.

Do očí se mi bolestivě zabodne našloutlý kužel světla. Nedovedu pořádně zaostřit. Když se mi to konečně podaří, spatřím pohoršený výraz postarší knihovnice, která něco přerovnáva v regálu.

„Pardon,“ zamumlám ještě trochu připitoměle. Rozhlédnu se kolem

sebe. Chvilí trvá, než mi všechno dojde. V pravé tváři cítím mírné mravenčení. Usnula jsem na otevřené knize. Pro jistotu sáhnu do kapsy a s úlevou a širokým úsměvem na rtech zírám na displej ujšřtující mě o tom, že nejsem ve čtyřicátých letech minulého století, ani v obrovské knihovně Věků.

Skloním pohled zpět k otevřené knize, na níž jsem dokázala usnout. Přečetla jsem první řádky nalistované kapitoly. Byly mi povědomé – zřejmě jsem se s nimi stihla seznámit ještě předtím, než jsem se propadla naštěstí jen do snu a ne jinam. Týkají se právě Terezína.

Čtu dál, nedovedu se odtrhnout, přestože mě z hrůznosti, již dokázala zachytit vytištěná slova, mrazí. Píše se tu o návštěvě delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže, která proběhla 23. června 1944. Tato tragikomédie se od pověstných Potěmkinových vesniček příliš neodlišovala. Předem stanovená trasa byla zkrášlena, v ulicích čekaly na návštěvu spojky ohlašující předem dalším skupinám její příjezd. Delegace tak po absolvování šestihodinové prohlídky náležitě „vyšperkovaného“ Terezína odjížděla uchlácholena, a dokonce jeden z jejích členů napsal posudek, že zde panují mnohem lepší podmínky než v leckterém „nežidovském“ městě, nejezdí odtud žádné transporty židů na východ a přiděly potraviny se v ničem neliší od zbytku Protektorátu. Ale návštěva Červeného kříže měla ještě mnohem smutnější podtext. Pařáty smrti jí přitáhly do nenasytného chřtánu tisíce starých, postižených, špatně vyhlížejících vězňů odeslaných do vyhlazovacích táborů.

Dojdu na konec stránky. Do kloubů pravé ruky mi vystřelují tupé ostny křečí, jak jsem nevědomky svírala desku stolu. O zvěrstvech, příkořích není pochyb. A stejně se mezi námi najdou nevěřící Tomášové schopní se s každým do krve pohádat o pravdivost svého přesvědčení – to znamená, že všichni okolo podleli bludům, propagandě vítězů snažících se dehonestovat a neprávem očerňovat poražené Německo. Nedají si zít své přesvědčení a v téhle své slepotě už nevidí potoky prolité krve, krve mnohdy nevinných, krve, jež ulpěla na rukou zvrácených vrahů a mocných šilenců.

Venku už se zatím úplně setmělo, za skleněnou výplň okna pozoruji poslední tmavnoucí modré šmouhy, jež se spojují s černí přicházejícího večera. Přemýšlím o tom, co vlastně vede člověka k vytváření takových mylných úsudků. Jistě, altruismus je ve hře vždy... jenže tohle vysvětlení se mi zdá trochu jednoduché a prosté. Myslím, že člověk je tvorem dosti pohodlným. Někdo se mnou nemusí souhlasit. Jenže copak se určitým druhem pohodlnosti nedá nazvat to, jak někteří lidé přijímají za bernou minci například to, co se dozvěděli z médií? A ta přece nelžou, co je psáno, to je dáno, v televizi by přece nelhali. Jenže zapomínají na jeden fakt. Papír snese všechno. Poslední dobou mám pocit, že se toto rčení dá bez obtíží rozšířit také na televizní obrazovku či rozhlasové vlny.

Obecně je mnohem snazší uvěřit tě lepší verzi. A nevidím za tím jen optimismus nazvaný Milanem Kunderou v jeho románu Žert jako opium lidstva. Naděje umí tišit bolest, posílit odhodlání, ale také stejně jako opium utlumit, uvést do letargie. Realita se často vyvíjí jinak, než jak bychom si přáli. Se stejnou četností nám také ukazuje svou temnou a krutou stránku. Jenže někdy bychom měli vylézt z pomyslné ulity, sundat si růžové brýle.

Vážně věříme, že realita přestane existovat, jakmile od ní odvrátíme pohled? Jistě, je značně pohodlnější tvářit se, jako kdyby se nic nedělo. Jenže pokud lidé vytěsní dějiny, příběhy psané dobami minulými, stanou se z nich jen zmateně se potácející stromy – zmítané přítomností, vyhlížející budoucnost, přitom neznalé minulosti. Stromy s vratkými kořeny. Stanou se odsouzenými k tomu opakovat historii, prožívat dějiny znovu, třeba v trochu jiné, pozměněné formě. Co když je důkazem pro toto tvrzení jistá smutná událost, jež neprobíhá od nás až tak daleko?

Mnohdy stačí jen málo. Třeba jen vystrčit nos z bubliny falešného pocitu pohody panující ve světě. Pak se jen stěží necháme ošálit Potěmkinovými vesničkami v jakékoli jejich formě – lhosejtno, zda jde o kulisy v zemi vzdálené sta kilometrů od nás na východ nebo v upravené části Terezína.

Terezínská iniciativa plánovala zájezd do Izraele ve dnech 5.–16. 4. 2024

Cestu jsme připravovali v době před 7. říjnem, tedy v době před teroristickým napadením Izraele. Samozřejmě ji podnikneme pouze v případě, že bude z hlediska bezpečnosti uskutečnitelná. Bud' v tomto termínu nebo v pozdějším. Zveřejněním stručného itineráře bychom rádi zjistili, jaký bude o zájezd zájem.

Cena dvanáctidenního zájezdu je kalkulována na 38.990 Kč.

CENA ZAHHRUJE:

Leteckou dopravu Praha – Tel Aviv a zpět. Turistický klimatizovaný minibus. 11x ubytování v tříhvězdičkových hotelech s polopenzí. Servis českého průvodce. Balíček cestovního pojištění A60, včetně storna.

Kompletní podmínky: <https://www.ckhrdlicka.cz/informace/cestovnipojisteni>.

CENA NEZAHHRUJE:

Částku 180 USD – vybírá se v Izraeli a zahrnuje vstupy do objektů dle programu včetně přírodní rezervace Roš Hanikra lanovou dráhou, křížáckých památek v Akku, plavbu lodí po Galilejském jezeře, spropitné. Příplatek za jednolůžkový pokoj 7 500 Kč/pobyt.

PROGRAM ZÁJEZDU

- 1. den:** Odlet do Tel Avivu, ubytování.
- 2. den:** Pevnost Herodium, prohlídka centra Betléma – bazilika a místo Narození Páně – jesličky, bazilika sv. Kateřiny, kostel Mléčné jeskyně, možnost kratšího osobního volna v centru Betléma.
- 3. den:** Jeruzalém – Olivetská hora, chrám Dominus Flevit, chrám Smrtné úzkosti, Getsemanská zahrada a jeskyně, chrám hrobu Panny Marie, Jidášova jeskyně zrady, Staré Město – Via Dolorosa, Golgota – chrám Božího hrobu. Po prohlídce osobní volno ve staré části města.
- 4. den:** Kibuc Givat Chajim Ichud – Bejt Terezin, umělecká vesnička En Hod na úpatí pohoří Karmel. Haifa – karmelitánský kostel Stella Maris a Bahajské zahrady.
- 5. den:** Jeruzalém – Chrámová hora – Skalní dóm, mešita Al-Aksa – biblická hora Moria, Zeď nářků, židovská čtvrť s Cardem – stará římská obchodní ulice, Sionská brána, hora Sion – Caenaculum, Dormition, tradiční hrob krále Davida. Muzeum Martef Ha-Šoa.
- 6. den:** Prohlídka Jaffy a odpoledne v Tel Avivu – funkcionalistické stavby, relaxace na pláži.
- 7. den:** Jeruzalém – návštěva Izraelského muzea – Svatyně knihy. Moderní architektura – budova Knesetu – bronzová menorá před budovou Knesetu – budovy izraelských ministerstev a budovy Nejvyššího soudu. Odpoledne Jad Vašem.
- 8. den:** Jericho, Kumrán, Masada (cesta nahoru i zpět lanovou dráhou). Možnost koupání v Mrtvém moři.
- 9. den:** Město Akko – prohlídka křížáckých památek včetně templářského tunelu. Odpoledne Roš Hanikra.
- 10. den:** Safed (pohoří Horní Galilea), městečko Meron – hrob učence Šimona bar Jochaje, synagoga Baram.
- 11. den:** Oblast Galilejského jezera, řeka Jordán – Jardenit, Tiberias, Tabcha, Kafarnaum, odpoledne plavba po Galilejském jezeře.
- 12. den:** Pohoří Karmel (Muchraka – prorok Eliáš), možnost poobědvat v nedaleké drúzské oblasti. Přesun na letiště, odlet do Prahy v odpoledních hodinách.

PŘEDBĚŽNÉ A NEZÁVAZNÉ PŘIHLÁŠKY – DANIELA PŘIKRYLOVÁ:

e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz, tel.: 601 122 818, 603 433 560.

PADOUCH NEBO HRDINA?

V roce 2018 vzbudil velký zájem film režiséra Ondřeje Trojana s jednoduchým názvem – Toman. Drama o vzestupu a pádu kontroverzní osobnosti Zdeňka Tomana, který byl svého času jedním z nejužší postavených politiků Československa, vychází ze skutečných událostí konce druhé světové války a začátku padesátých let.

Hlavní postava je v tomto hraném filmu vyličeena spíše negativně, je zdůrazněn Tomanův podíl na budování komunistického systému, jakož i snaha získat část obstaraných finančních prostředků, určených režimu pro sebe, atd. Z původního záměru vyličit složitost doby a složitost osobnosti se stala jen jakási snaha ukázat prstem na někoho, kdo se do historie zapsal nehezkým způsobem.

Realita však byla podle dobových svědectví poněkud jiná. Věnuje se jí další film, který vznikl v téže době, jako Trojanův snímek. Tentokrát jde ale čistě o dokument, jehož název je daleko výstižnější – Padouch nebo hrdina? Takto také vyznívají svědectví nejen dobových dokumentů a archivních záběrů, ale i výpovědi lidí, kteří se Zdeňkem Tomanem – původně Zoltánem Goldbergerem – přišli osobně do styku. Na rozdíl od hraného filmu vyplývá z dokumentu jeden zásadní faktor, který vždy hrál významnou roli při jeho rozhodování, a tím je Tomanova židovská identita. A tak se divák seznámí s Tomanovou rolí při akci „Briča“, kdy byla lidem, kteří přežili holocaust a ocitli se po osvobození v uprchlických táborech, umožněna cesta přes Československo do tehdejší Palestiny. Pak je tu zcela klíčová role při zajištění dodávek zbraní a výcviku vojenských velitelů pro Izrael v době Války o nezávislost v roce 1948. Velmi cenná jsou Tomanova osobní svědectví, natočená po jeho útěku v Izraeli a ve Spojených státech.

Americký režisér Larry Price ke svému dokumentárnímu filmu uvádí:

Druhá světová válka právě skončila, Evropa je ve zmatku. Na silnicích jsou statisíce židovských uprchlíků. Většina uvízla na polsko-české hranici. A jeden muž se rozhodne, že tuto hranici otevře. Jmenoval se Zoltán Toman a byl náměstkem československého ministerstva vnitra. Podle americké židovské charitativní instituce Joint to byl Toman, kdo takto zachránil stovky tisíc životů. Toman, oddaný komunista, vedl operaci na černém trhu, aby pomohl komunistické straně ovládnout Československo. A část jmění si nechal pro sebe. Později prohlásil, že sehrál klíčovou roli při prodeji českých zbraní Izraeli. Je to pravda? Byl to darebák? Nebo hrdina?

Hodinový dokument byl koncem října 2023 uveden v rámci diskusních setkání, pořádaných Institutem Tereziánské iniciativy a Úřadem pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu. Již první společné setkání se věnovalo další kontroverzní osobnosti, Otto Katzovi, jedné z obětí procesu s tzv. spikleneckým centrem Rudolfa Slánského.

Diskusní setkání na témata, která mají přesah z dob nacistické okupace do doby komunismu a kterým se tím pádem věnují obě instituce, bude pokračovat i v příštím roce.

Tomáš Kraus

Zájezd do Osvětimi, primárně pro druhou, třetí a další generaci

pořádají ve dnech 16.–19. června Český osvětimský výbor, NFOH a Tereziánská iniciativa.

Ubytování je zajištěno v Mezinárodním centru setkávání mládeže, které se nachází na břehu řeky Soła mezi centrem polského města Osvětimi a bývalým koncentračním táborem. Zařízení slouží především mládeži k předávání znalostí o historii, a tím přispívá ke smíření mezi národy. Ideálně jde o cestu cca dvacetičlenné skupiny.

Přihlašte se na e-mailové adrese:
mala@fondholocaust.cz

Židé v boji a odboji

Text i foto: mistran

Pod tímto názvem se konala v neděli 1. října vernisáž zajímavé výstavy v Kulturním a komunitním centru místní veřejné knihovny v Horních Počernicích. Jde o putovní výstavu, kterou už viděli návštěvníci v Tel Avivu, Berlíně, Brémách, Hamburku, Minsku, Kyjevě a na různých místech na Slovensku. V České republice měli možnost se s ní seznámit na takřka 50 místech ve školách, informačních střediscích, synagogách a podobně.

Autorkou výstavy je PhDr. Zlata Zudová, DrSc., která také výstavu uvedla. Ve své úvodní řeči se hlavně snažila poukázat na to, že Židé nešli vždy jak *ovce na porážku* do koncentračních táborů, respektive ne všichni. Mnoho se jich zúčastnilo boje a odboje, o čemž nad jiné svědčí tato komorní výstava. Komorní svými rozměry, bohatá a důležitá svým obsahem.

O hudební zážitek se postaraly dvě třetiny skupiny Neshama – Zuzana Wirthová a Kateřina Vančurová.

Součástí vernisáže bylo i promítání krátkého animovaného filmu *Nenastoupili*, vytvořený žáky ZŠ Chocerady. Film je inspirován životním příběhem Evy Benešové.

Knihovna v Horních Počernicích

Návštěvníci vernisáže

Autorka výstavy PhDr. Zlata Zudová, DrSc.

Kateřina Vančurová a Zuzana Wirthová – Neshama

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, 601 122 818, e-mail: terezinskainiciativa@gmail.cz.
Redakční rada: Olga Kolárová, Tamara Pavlíčková, Michal Stránský.

Bankovní účet: v CZK: 59433011/0100.
Číslo 118 vyšlo v listopadu 2023.

MK ČR E 10779